

NUDAYR b. HÂRİS

(النضير بن الحارث)

Ebü'l-Hâris en-Nudayr b. el-Hâris
b. Alkame el-Kureşî el-Abderî
(ö. 15/636)

Sahâbî.

Kureys'in Benî Abdüddâr ailesinin ileri gelenlerinden olup Abderî nisbesiyle de kaydedilmiştir. Kendisinden önce bu kabilenin reisi olan kardeşi Nadr, Resûlullah'ın azılı düşmanlarından. Meâric sûresinin baş tarafında ilâhî azabın gelmesini istediğinden söz edilen kişinin Nadr olduğu ve bu sûrenin onun hakkında indirildiği belirtilmektedir (İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ân*, XIV, 125; ayrıca bk. NADR b. HÂRİS). Nadr'ın ölümünden sonra kabilenin başına Nudayr geçti. Nudayr bazan Rehin lakabıyla tanınan babası ile karıştırılarak Hâris b. Hâris diye anılmış, bazan da kardeşi Nadr ile karıştırılmıştır (İbn Hişâm, IV, 135; Ya'kübî, II, 63).

Nudayr'ın ne zaman müslüman olduğu konusunda farklı rivayetler bulunmaktadır. Onun Habeşistan muhacirlerinden olduğunu söyleyenler yanında Mekke fet-

hinde İslâmiyet'i kabul ettiğini belirtenler de vardır. Kendisinden nakledilen bir rivayete göre müşriklerle birlikte, bu savaşta Hz. Peygamber'in bozguna uğraması halinde ona baskın yapmayı planlamışlardı. Ancak savaşın sonucu umdukları gibi çıkmadı. Huneyn'den dönüp Cî'râne'ye geldiklerinde Nudayr gönlünde Resûl-i Ekrem'e bir yakınlık hissetmiş, Resûlullah onunla karşılaşınca, "Sen Nudayr mısın?" diye sorduktan sonra Huneyn günü yapmak istedikleri, fakat Allah'ın yapmalarına izin vermediği şeyden daha hayırlısını ona vermek istediğini söylemiş ve, "İçinde bulunduğun boşluğunu göreceğin zaman daha gelmedi mi?" deyince Nudayr, Allah'tan başka bir ilâh olmadığına şehâdet ettiğini belirtmiş, Resûl-i Ekrem de, "Allahım! Onun sebatını arttır" diye dua etmiştir (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 364). Nudayr, Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden kendisine 100 deve ayırdığını öğrendiği zaman önce İslâmiyet'i menfaat için kabul etmiş görünmekten dolayı memnun kalmamışsa da kendisinin bu konuda bir talepte bulunmadığını düşünerek develeri kabul etmiştir.

Kureys kabilesinin ilim ve hikmet sahibi kişilerinden biri kabul edilen Nudayr Me-

dine'ye yerleşti ve samimi bir müslüman oldu. Allah'ın kendisine lutfettiği nimetlere şükreder, "Allah bizi İslâmiyet ile şereflendirdi ve sonumuzu babalarımızın hazin sonu gibi yapmadı" derdi. Hz. Peygamber'e Allah katında hangi amelin daha makbul olduğunu sorduğunda bunun Allah yolunda cihad etmek ve infakta bulunmak olduğunu öğrenen Nudayr daha sonraları Suriye fetihlerine ve Yermük Savaşı'na katıldı ve bu savaşta şehid düştü (Receb 15 / Ağustos 636). Nudayr b. Hâris'in Ali, Nâfi' ve Muhammed b. Mürtefi' (bazı kaynaklara göre Mürtefi', İbn Abdülber, III, 566) adında üç oğlu olduğu, Muhammed b. Mürtefi'nin İbn Cüreyc ve Süfyân b. Uyeyne gibi muhaddislere hadis rivayet ettiği bilinmektedir. Bugün Medine'de Nudayr b. Hâris'in adını taşıyan bir okul bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, III, 945-946; İbn Hişâm, *es-Sire*, IV, 135; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 448, 478; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 220; Ya'kübî, *Târîh*, II, 63; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 437; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 565-567; İbn Mâkûlâ, *el-İkmâl*, I, 327; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XL, 101-105; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Ben-nâ), V, 324-325; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 364; a.mlf., *Tefsîrû'l-Kur'ân* (nşr. Mustafa Seyyid Muhammed v.dğr.), Riyad 1421/2000, XIV, 125; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 436-437; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VIII, 512-514.

ATAULLAH ŞAHYAR

NŪH

(نوح)

Büyük peygamberler arasında sayılan,
kendisine inanmayan kavmi
tûfan ile helâk edilen peygamber.

Adı İbrânice'de Nôah, Yunanca'da Nôe şeklindedir. Tevrat'a göre babası Lamek, "Rabbin lânetlediği bu toprak yüzünden çektiğimiz eziyeti, harcadığımız emeği bu çocuk hafifletip bizi rahatlatacak" diyerek (Tekvîn, 5/29) oğluna Nûh adını vermiştir. Nûh'un ilk defa üzüm yetiştirip şarap yaptığı ve şarabın da insanı rahatlatması sebebiyle, ona ad olarak verilen bu kelimenin İbrânice'de "dinlenmek, sükûnet bulmak, rahatlamak" anlamına gelen **niham** kökünden türediği ifade edilmekle birlikte bunun gerçek dışı bir açıklama olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan Nûh'un, tûfan hadisesinin Sumer ve Bâbil versiyonlarındaki kahramanlarıyla aynı kişi olduğu da söylenmektedir. Buna göre Sumer tûfan kahramanına ölümsüzlüğü elde ettiği için "ömrü uzun olan" mânâsın-

Nûh'un gemisinin
tasvir edildiği
bir minyatür
(Zübdetü't-
tevârîh,
TSMK, Hazine,
nr. 1321, vr. 21^b)

da Ziusudra adının verildiği, tûfan olayının Bâbil versiyonundaki kahramanın adı olan Ut-napiştîm'in "hayatı yaşayan" anlamında olduğu, Nûh kelimesinin de benzer bir anlam ifade ettiği belirtilmekte; Habeş dilinde nâha kelimesinden türeyen Nûh'un "uzun zaman" mânasına geldiği ve "ömürü uzun" anlamında kullanıldığı söylenmektedir (DBS, I, 750, 758). Öte yandan Nûh'un, tûfanın Hurri versiyonundaki kahramanın adı olan Na-ah-ma-su-le-el kelimesinin kısaltılmış şekli olduğu veya Akkadca nâh kelimesinden geldiği de ifade edilmektedir (IDB, III, 555-556; Ejd., XII, 1193; Catholicisme, IX, 1308).

Hız. Nûh'un şeceresiyle ilgili olarak Tevrat'ta iki ayrı liste verilmektedir. Ruhban metnine ait birinci listede soyu Âdem'in oğlu Şîit yoluyla nakledilmekte (Tekvîn, 5/1-32; I. Târihler, 1/1) ve ömrünün 350 yılının tûfan sonrasında geçtiği, tûfan öncesinin on lideri arasında sonuncu halkayı teşkil ettiği belirtilmektedir. Tûfan öncesi şahsiyetlerin isimleri ve ömürleri şu şekilde verilmektedir (Tekvîn, 5/1-31): Âdem 930 yıl, oğlu Şîit 912 yıl, oğlu Enoş 905 yıl, oğlu Ken'ân 910 yıl, oğlu Mahalalel 895 yıl, oğlu Yared 962 yıl, oğlu Hanok 365 yıl, oğlu Metuşelah 969 yıl, oğlu Lamek 777 yıl, oğlu Nûh 950 yıl. Diğer bir listede ise Nûh'un soyu Âdem'in oğlu Kabil (Kâin) yoluyla Nûh'un babası Lamek'e kadar götürülmektedir (Tekvîn, 4/17-24).

Yahudilik ve Hristiyanlık'ta. Tevrat'a göre Nûh, Âdem'in yaratılışından 1056. ve fatından 126 yıl sonra doğmuştur. Hayatının ilk 500 yılı hakkında Kitâb-ı Mukaddes'te bilgi yoktur. Tevrat'ın naklettiğine göre Nûh zamanında insanlar çok bozulmuştu, yeryüzünde kötülük hüküm sürüyordu. Şîit'in çocukları Kâbil'in soyundan gelen kızlarla evlenmiş, bu birleşmenin sonucunda şiddet taraftarı kötü bir nesil ortaya çıkmıştı (DB, IV/2, s. 1662). Bunlar kötülükte öylesine ileri gitmişlerdi ki Tanrı insanı yarattığına pişman olmuş ve büyük bir tûfanla bütün insanlığı, hayvanları, sürüngenleri ve göğün kuşlarını helâk etmeye karar vermişti. Sadece Nûh, Rabb'in gözünde lutuf bulmuştu, çünkü Nûh sâdik ve kâmil adamdı ve Allah ile yürüyordu (Tekvîn, 6/1-9, 17).

500 yaşından sonra Nûh'un Sâm, Hâm ve Yâsef (Yâfet) adındaki üç oğlu dünyaya gelir (Tekvîn, 5/32). Allah, Nûh'tan bir gemi yapmasını ister ve hangi ağaçtan, hangi ölçülerde olacağını da bildirir. Nûh gopher ağacından uzunluğu 300, genişliği 50, yüksekliği 30 arşın olan üç katlı gemiyi in-

şa eder. Gemiye Nûh ve eşiyle üç oğlu ve eşleri binerler. Ayrıca kuşlar, sığırlar ve toprakta sürünenlerden, her canlı türünden erkek ve dişi olmak üzere birer, eti yenilenlerden ise (kaşer olanlardan) yedişer çift gemiye alınır (Tekvîn, 6/14-21; 7/2). Rivayete göre Nûh 480 yaşında iken gemi yapma emri almış, bu emirden sonra geminin yapılacağı sedir ağaçları dikilerek büyümüş ve ancak 120 yıl sonra gemi tamamlanmıştır (a.g.e., IV/2, s. 1662).

Nûh 600 yaşında iken tûfan başlar (Tekvîn, 7/6). Kırk gün süren ve yüz elli gün boyunca suları yeryüzünü kaplayan tûfan sonrasında (Tekvîn, 7/117; krş. 7/24) Nûh ve gemidekiler karaya çıkar. Nûh, Rabb'e bir mezbah yaparak her temiz hayvandan ve kuştan yakılan takdime arzeder. Buna memnun olan Rab ise artık bir daha toprağı lânetlemeyeceğini belirtir. Allah, Nûh'u ve oğullarını mübarek kılıp onlara çoğalıp yeryüzünü doldurmalarını emreder ve her şeyin onların emrine verildiğini, hareket eden her hayvanı yiyebileceklerini bildirir. Buna karşılık kanlı et yememelerini ve insan kanı dökmemelerini ister ve bir ahid yapar. Nûh vasıtasıyla Allah ile bütün insanlar arasında yapılan bu ahde göre insanlar, Allah'ın bildirdiği kurallara uydukları takdirde bir daha tûfan gibi bir musibet meydana gelmeyecektir ve bu ahdin alâmeti gökkuşağı olacaktır (Tekvîn, 8/13-9/17).

Tevrat'a göre gemiden inen Nûh çiftçilik yapmaya başlamış, bağ dikmiş, üzüm yetiştirip şarap üretmiş ve bu şaraptan içerek sarhoş olmuş, çadırında çıplak kalmıştır. Nûh'un oğlu Hâm babasının çıplaklığını görüp diğer kardeşlerine haber vermiş, onlar da babalarının çıplaklığını örtmüş, kendine gelen Nûh ise Hâm'ın oğlu Ken'ân'ı lânetlemiştir (Tekvîn, 9/20-27). Yeryüzünün bütün insanları Nûh'un bu üç oğlunun soyundan gelmiştir (Tekvîn, 9/18-19). Nûh tûfandan sonra 350 yıl yaşamış ve 950 yaşında vefat etmiştir (Tekvîn, 9/28-29).

Nûh'un tûfan olayının kahramanı oluşu bu hadisenin Sumer versiyonundaki Ziusudra, Bâbil versiyonundaki Ut-napiştîm ve Atra-Hasis ile karşılaştırılmasına yol açmış, Nûh'un bunlarla aynı şahıs olup olmadığı tartışılmış, Tevrat'ta tûfana kadar geçen şahsiyetlerle Bâbil geleneğine ait tûfan öncesi krallık listelerindeki isimler arasında benzerlikler kurulmuştur. Nitekim Tevrat'ta Âdem'den Nûh'a kadar olan bu soy ağacı Bâbil'in ilk krallık listelerine benzemektedir. Tûfan öncesi şah-

siyetlerin sayıları ile Bâbil krallarının sayısı da aynıdır. Ayrıca tûfan kahramanının adı olarak geçen Ziusudra, Sisouthros ve Ut-napiştîm'in aynı şahıslar olduğu ve Nûh ile aynı kişiye delâlet ettiği ifade edilmektedir (DBS, I, 750, 758). Nûh'un yaşadığı dönemle tûfanın tarihi konusunda da farklı Tevrat nüshalarında değişik rakamlar verilir. Âdem'in yaratılışından Nûh tûfanına kadar İbrânicé Masoretik metne göre 1656 yıl, Tevrat'ın Yunanca Yetmişler çevirisine göre 2242 veya 2262 yıl, Sâmîrice Tevrat'a göre ise 1307 yıl geçmiştir (a.g.e., I, 774).

Kitâb-ı Mukaddes münekkittleri Tevrat'ta biri tûfan kahramanı, diğeri toprakla meşgul olup bağ diken iki ayrı Nûh tasvirinin bulunduğu, Tekvîn'de (9/20-27) anlatılan Nûh kıssasının tûfan kıssasından farklı bir kaynaktan geldiğine ve bu iki anlatımın birbiriyle uzlaştırılmasının zor olduğuna kanidir. Buna göre toprakla meşgul olup bağ yetiştiren kişinin gemi yapma pek alâkası yoktur. Ayrıca Tekvîn'de (9/22-24) Nûh'un çocukları daha küçük olarak tasvir edilmiştir, halbuki tûfan sırasında onlar evliydi. Diğer taraftan Tekvîn'de (9/24) babasına kötülük eden çocuk en küçük olandır ve Ken'ân diye adlandırılır (9/25), kardeşleri ise Sâm ve Yâfes'tir. Kötü filin Ken'ân'ın babası Hâm'a nisbet edilmesi ve Hâm'ın Ken'ân'ın atası olduğu ifadesi (9/18) iki anlatımı uzlaştırmaya yöneliktir. Buna göre Sâm, Hâm ve Yâfes ile Sâm, Yâfes ve Ken'ân listeleri birbiriyle uzlaştırılmaya çalışılmıştır (IDB, III, 555).

Yahudi ve hristiyan dinî literatürlerinde Nûh, İbrâni ataları kadar önemli bir yere sahip olmamakla birlikte dürüst ve imanlı bir kişi diye takdim edilir (Genesis Rabba, 30: 77; Sanhedrin, 108a; Petrus'un İkinci Mektubu, 2: 5; İbrâniler'e Mektup 11/7). Onun faydalı icraatlarının başında saban, orak, balta vb. aletleri insanlara kazandırması, insanları tövbeye çağırması ve hayvanlara karşı iyi muamelesi gelmektedir (Ejd., XII, 1191-1198). Gemi yapımında kullanılacak sedir ağaçlarının yetişmesini beklemek suretiyle gemi yapımını 120 yıl erteleyerek kavmine kurtuluş için zaman kazandırmış ve insanlığın helâkine geciktirmiştir. Talmud'da "Nûh kanunları" diye bilinen yedi kuraldan bahsedilmektedir. Putperestliği, Tanrı'yı inkârı (yalancı şahitliği de kapsamaktadır), öldürmeyi, gayri meşrû cinsî ilişkileri, hırsızlığı, canlı hayvan eti yemeyi (her tür zulüm ve gaddarlığı) yasaklayan ve adaletin tesisini emreden bu kurallar, bütün milletler tarafın-

dan uyulması gereken en temel ahlâkî ilkelere olarak kabul edilmektedir (a.g.e., XII, 1189).

Ayrıca hristiyan geleneğinde Nûh ile İsa Mesîh arasında bazı benzerlikler kurulmaktadır. Buna göre tıpkı Nûh gibi İsa da günahkâr bir dünyada imanı temsil etmekte ve Nûh'un tûfandan canlı olarak çıkıp bütün insanlığı kurtarması gibi İsa da vaftiz suyu ile ölümü yenmektedir. Aynı şekilde insanlığı helâkten kurtaran Nûh'un gemisi insanlığı gûnahtan kurtaran kiliseye, yine Nûh'un tûfan sona erdiğinde gönderdiği güvercin de Kutsal Ruh'a karşılık gelmektedir (Luka, 17/26; Petrus'un Birinci Mektubu, 3/2; ER, X, 461).

İslâm'da. Hz. Nûh, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde diğer peygamberlere oranla geniş bir şekilde tanıtılan ve "ülû'l-azm" olarak isimlendirilen beş büyük peygamberden biridir. Kur'an'da yirmi sekiz sûrede hakkında bilgi verilmiş ve kırk üç yerde ismen zikredilmiştir. Kur'an'ın yetmiş birinci sûresi onun adını taşır ve baştan sona onun tevhid mücadelesini anlatır. Ancak Kur'an, Nûh'un hayatının sadece peygamber olarak görevlendirildikten sonraki safhasından bahsetmektedir. Kendisine inanmayan kavmi tûfanla cezalandırıldığından tûfan hadisesi de ona nisbetle Nûh tûfanı diye anılmaktadır. Nûh kelimesinin Arapça asıllı olup *nevîh* (ağlamak, dövünmek) kökünden geldiğini, bizzat kendi nefisini kötilediğinden veya tövbe etmeden boğulup gitmeleri sebebiyle kavmi için üzülüşünden ona bu adın verildiğini söyleyenler olmakla birlikte (Fîrûzâbâdî, VI, 26) kelimenin Arapça olmadığı kabul edilmektedir (Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlî, s. 330; Jeffery, s. 282).

Nûh'un soy kütüğü İslâmî kaynaklarda Tevrat'taki gibi Nûh b. Lamek b. Metuşelah b. Uhnûh (Hanok-İdrîs) b. Mehelaîl (Mahalalel) b. Kaynan (Ken'an) b. Enoş b. Şis (Şit) b. Âdem şeklinde yer almaktadır. Annesi de Râkîl'in veya Kâbil'in kızı Kaynuş olarak verilmekte, Kâbil'in çocukları ile Şit'in çocuklarından onlara tâbi olanlara peygamber olarak gönderildiği belirtilmektedir (Sa'lebî, s. 54).

Rivayete göre insanlar Hz. Nûh'a kadar tevhid inancıyla yaşamış, putperestlik ilk defa Nûh'un kavmiyle ortaya çıkmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, "Dediler ki: Tanrılarınızı bırakmayın, ilâhlarınız Ved, Süvâ, Yegûs, Yeûk ve Nesr'den vazgeçmeyin" meâlindeki âyetle (Nûh 71/23) Nûh kavminin taptığı putlardan bahsedilmektedir. Bu isimler başlangıçta iyilikleriyle temayüz etmiş ki-

şilere aitti. Ölümünün ardından bunların heykelleri yapılmış, daha sonra insanlar onları Allah ile kendi aralarında aracı olarak birer tapınma objesi yapmıştır.

Hz. Nûh, kavmini putperestlikten uzaklaştırıp tevhid inancına döndürmek için gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Nûh'un Allah tarafından seçildiği (Âl-i İmrân 3/33), kendisine vahyedildiği (en-Nisâ 4/163), kavmine peygamber olarak gönderildiği (Nûh 71/1), 950 yıl kavminin arasında kaldığı (el-Ankebût 29/14) ve kavmini Allah'a kulluğa davet ettiği (Yûnus 10/71; Hûd 11/25-26; eş-Şuarâ 26/106-110) belirtilmektedir. Nûh kavmini Allah'tan başkasına ibadet etmemeleri hususunda uyarı, aksi takdirde başlarına gelecek azabı kendilerine haber vermiştir (Nûh 71/1-4). Yoldan çıkmış, çok zalim ve azgın olan kavmi (ez-Zâriyât 51/46; en-Necm 53/52) Nûh'a inandırmadığı gibi ona mecnun demiş, taşlamakla tehdit edip (eş-Şuarâ 26/116) yalancılıkla itham etmiş, ondan kendisine uyan alt tabakadan insanları yanından uzaklaştırmasını (el-A'râf 7/59-63; Hûd 11/27; el-Kamer 54/9) veya başlarına geleceğini bildirdiği azabı bir an önce getirmesini (Hûd 11/32) istemiştir.

Kendi yaptıkları karşılığında hiçbir talebinin olmadığını söyleyen Nûh gaybı bilmediğini, melek de olmadığını, sadece Allah'ın emirlerini bildirdiğini ifade edip davetini sürdürmüştü (Hûd 11/28-31; eş-Şuarâ 26/105-115), uzun mücadeleler sonunda kavminin putperestlikten vazgeçmediğini görünce inanmayanları cezalandırması için Allah'a dua etmiş (eş-Şuarâ 26/118-119; Nûh 71/1-28), Allah Nûh'un duasını kabul etmiş ve inkârcı kavminin tûfanla helâk edileceğini, kendisinin ve inananların kurtulacağını bildirerek bir gemi yapmasını istemiştir (Hûd 11/36-39). Gemi inşa edilirken Nûh'un kavmi kendisiyle alay etmiştir (Hûd 11/38). Rivayete göre gemi yapması istenince Hz. Nûh tahtayı nereden bulacağını sorar, ona ağaç dikmesi emredilir ve Hint meşesi denilen ağaçları diker. Kırk yıl geçtikten sonra bu ağaçları keserek gemiyi yapar (Fîrûzâbâdî, VI, 29). Geminin inşası bitince her hayvan türünden birer çift, ayrıca boğulmasına hükmedilenler dışındaki aile fertleri ve iman eden diğer kimseler gemiye bindirilir. Nûh ve ona inananlar kurtulurken eşi ve oğlu inananlarla birlikte boğulur (Hûd 11/40-47; el-Mû'minûn 23/26-29; el-Furkân 25/37; el-Kamer 54/10-17). Kur'an-ı Kerim'de ayrıca Nûh'un oğlu için dua ettiği, ancak bunun kabul edilmediği belirtilmektedir (Hûd

11/42-43, 45-46; et-Tahrîm 66/10). Tûfan sona erince, "Ey Nûh! Sana ve seninle birlikte olanlara bizden selâm ve bereketle gemiden in ..." denilir (Hûd 11/48). Allah'ın adını zikrettiği peygamberler Âdem'in ve Nûh ile beraber gemide taşınanların soyundan, İbrâhim ile İsmâil'in neslindendir (Meryem 19/58); İsrâiloğulları da Nûh ile beraber gemide taşınanların soyundan gelmiştir (el-İsrâ 17/3). Ayrıca diğer peygamberler gibi Nûh'tan da söz alındığı (el-Ahzâb 33/7), onun hidayete erdirildiği (el-En'âm 6/84), ona verilen emirlerin müslümanlar için de geçerli ve yürürlükte olduğu (eş-Şûrâ 42/13) bildirilmektedir.

Kur'an'da Hz. Nûh'un yaşıyla ilgili olarak şu bilgi yer almaktadır: "Andolsun ki biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik de o 950 yıl onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulûmlerini sürdürürken tûfan kendilerini yakalayiverdi. Fakat biz onu ve gemidekileri kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret yaptık" (el-Ankebût 29/14-15). Bu âyetten anlaşıldığına göre Nûh 950 yıl kavmiyle birlikte yaşamış ancak bu sürenin onun bütün ömrünü veya peygamberlik süresinin tamamını mı yoksa tûfana kadar olan safhasını mı içine aldığına işaret edilmemiştir. Kur'an'da verilen bu rakamı Nûh'un bütün ömrü olarak kabul edenlere göre kırk yaşında peygamber olmuş, 890 yaşında iken tûfan gerçekleşmiş, tûfandan sonra altmış yıl daha yaşamıştır. Bu süreyi sadece tûfan öncesi peygamberlik müddeti olarak düşünenlere göre ise Nûh'un yaşı bundan çok daha fazladır. Bir rivayete göre peygamberler içinde en uzun ömürlüsü Nûh'tur; kendisine 350 yaşında vahiy gelmiş, 950 yıl kavmini davetle geçirmiş, dolayısıyla 1300 yıl yaşamıştır (a.g.e., VI, 30). Hz. Nûh'un kabrinin nerede olduğu bilinmemekte, çeşitli yerlerde ona nisbet edilen makam ve kabirler bulunmaktadır. Bir rivayete göre kabri Mekke'de Mescid-i Harâm'da, Mültezem ile Makâm-ı İbrâhim arasında, diğer rivayetlere göre ise Kerek, Cizre veya Necef'tedir.

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Nûh çok şükreden bir kuldu (el-İsrâ 17/3); güçlükler karşısında gösterdiği sabır insanlara örnek olarak gösterilmiştir (Hûd 11/49). Onun bir başka özelliği de kâfirlere karşı çok sert davranmasıdır. Rivayete göre Hz. Peygamber, Bedir Gazvesi'nden sonra esirlerin durumunu müzakere ettiği sırada Hz. Ebû Bekir onlara iyi davranılmasını, Hz. Ömer ise öldürülmelerini önermiş, bunun üzerine Resûlullah, Ebû Bekir'in Hz. İbrâhim

gibi olduğunu, zira onun, “Şimdi kim bana uyarsa o bendendir, kim de bana karşı gelirse artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin” diyerek (İbrâhîm 14/36) kendisine inanmayanlara karşı yumuşak davrandığını, Ömer’in ise Nûh gibi olduğunu zira onun da, “Rabbim, yüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma” diyerek (Nûh 71/26) inkârcılara karşı sert davrandığını söylemiştir (*Lisânü'l-‘Arab*, “nvh” md.). Kur’an’da Nûh mürsel (eş-Şuarâ 26/105), resul (eş-Şuarâ 26/107), apaçık uyarıcı (ez-Zâriyât 51/50), mübarek (Hûd 11/48), muhsin (es-Sâffât 37/80), mümin (es-Sâffât 37/81), kul (el-Kamer 54/9), şükreden (el-İsrâ 17/3) gibi özelliklerle anılmaktadır (Fîrûzâbâdî, VI, 26-27). Ayrıca kavimlerine gönderilmiş emin elçilerden olduğu belirtilen Nûh’un (eş-Şuarâ 26/107) “ashâbü’n-nevâmis”ten (şeriat sahibi) sayıldığı ifade edilmiştir. Rivayete göre tûfan esnasında Hz. Nûh, Ebûkubeyş dağında bulunan Hz. Âdem’in naaşını alarak bir tabut içine koymuş, tûfandan sonra tekrar yerine defnetmiştir. Nûh’un İdrîs’ten sonra gelen ilk peygamber olup marangozluk yaptığı da nakledilmektedir (İbn Kuteybe, s. 19-24). Hz. Nûh’a ayrıca İslâm ve bilhassa Şîî geleneğinde “Necîyyullah” (Allah’ın kurtardığı kişi) sıfatı verilmiştir. Nûh’un ve kavminin tûfan hadisesinden kurtarılmasına atıf yapan bu sıfat, Allah’ın inâyetiyle Firavun’un zulmünden kurtarılan Hz. Mûsâ için de kullanılmaktadır (Sa’lebi, s. 166).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-‘Arab, “nvh” md.; Mustafavî, *et-Tahkîk*, “nvh” md.; Ebû Hâtim es-Sicistânî, *el-Mu‘ammerûn ve'l-veşâyâ* (nşr. Abdülmün'im Âmir), Kahire 1961, s. 3-4; İbn Kuteybe, *el-Ma‘ârif* (Ukkâşe), s. 19-24; Sa'lebi, *'Arâ'isü'l-mecâlis*, Beyrut 1985, s. 54-61, 166; Mevhûd b. Ahmed el-Cevâlikî, *el-Mu‘arreb* (nşr. Ahmed M. Şâkir), Tahran 1966, s. 330; Fîrûzâbâdî, *Beş'iru zevî't-temyiz* (nşr. Abdülalîm et-Tahâvî), Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmîyye), VI, 26-30; E. Palis, “Noe”, *DB*, IV/2, s. 1661-1667; E. Plessis, “Babylone et la Bible”, *DBS*, I, 713-852; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur‘ân*, Baroda 1938, s. 282; M. Farsî, *Tora*, İstanbul 2002, I, 45; Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara 1993, I, 87-113; İsmail Yiğit, *Kur‘ân-ı Kerim ve Hadis Kaynakları Işığında Peygamberler Tarihi*, İstanbul 2004, s. 112-147; G. Canova, “The Prophet Noah in Islamic Tradition”, *The Arabist: Budapest Studies in Arabic*, sy. 23, Budapest 2001, s. 1-20; J. H. Marks, “Noah”, *IDB*, III, 554-556; S. S. Schwarzschild – S. Berman, “Noachide Laws”, *EJd.*, XII, 1189-1191; D. Young – E. E. Halevy – H. H. Hirschberg, “Noah”, *a.e.*, XII, 1191-1198; P. M. Guillaume – J. Bernard, “Noe”, *Catholicisme*, IX, 1307-1309; M. Fishbane, “Noah”, *ER*, X, 461; B. Heller, “Nûh”, *EL²* (Fr), VIII, 111-112.

ÖMER FARUK HARMAN

NÜH İ (نوح)

Ebû Muhammed el-Emîrî'l-hamîd
Nûh b. Nasr b. Ahmed es-Sâmânî
(ö. 343/954)

**Sâmânî hükümdarı
(943-954).**

Babası Nasr b. Ahmed’in 27 Receb 331’de (6 Nisan 943) ölümünün ardından Şâban 331’de (Nisan 943) Buhara’da Sâmânî tahtına çıktı. Abbâsî Halifesi Müttaki-Lillâh, Mâverâünnehir ve Horasan’ın kendisine verildiğine dair bir menşur ve sancak gönderip hükümdarlığını onayladı. Devlet işlerini vezir tayin ettiği hocası Hanefî fakihî Hâkim eş-Şehîd’e (Ebû'l-Fazl Muhammed b. Muhammed el-Mervezî) bırakan Nûh, tahta çıkışının üzerinden henüz bir yıl bile geçmeden Hârizm Valisi Abdullah b. Eşkâm’ın isyanıyla karşılaştı. Nûh, Hârizm’e ordu sevk ederek bu meseleyi çözdükten sonra Kuzeybatı İran’la ilgilenmeye karar verdi. Babasının bu bölgede başlattığı hareket onun ölümüyle duraklamış, Büveyhîler, Rey ve Cibâl vilâyetlerine yerleşmiş, Cürcân ve Taberistan Deylemli lider Hasan b. Fîrûzân’ın eline geçmişti. Bu sırada Merv’de bulunan Nûh’un, Büveyhîler’e karşı Horasan Valisi Ebû Ali Ahmed b. Muhammed b. Muhtâc kumandasında gönderdiği ordu yenilince Horasan’a dönmek zorunda kalırken (333/944) askerî kuvvet vererek desteklediği Ziyârî Emîri Veşmgîr b. Ziyâr, Cürcân’ı Hasan b. Fîrûzân’ın elinden almayı başardı. Kuzeybatı İran’ı hâkimiyeti altına almak isteyen Nûh, Ebû Ali b. Muhtâc’ı tekrar Büveyhîler üzerine sevketti. Rey ve Cibâl vilâyetleri Irak sınırına kadar Sâmânîler’in eline geçti. Bu olayın ardından kendini güçlü hisseden Nûh, Ebû Ali b. Muhtâc’ı Horasan valiliğinden azletti. İsyân edip Sâmânî tahtına hanedandan başka birini çıkarmaya karar veren Ebû Ali b. Muhtâc, Musul’da Hamdânî Emîri Nâsirüddeve’nin hizmetinde bulunan Nûh’un amcası İbrâhîm b. Ahmed’e bir mektup göndererek Nûh’a karşı iş birliği yapmayı teklif etti ve onu yanına çağırdı. İbrâhîm’le birlikte Nişâbur’a yürüyüp şehri ele geçirdi (Muharrem 335 / Ağustos 946).

Nûh isyan haberini alır almaz Buhara’dan Merv’e geldi. Fakat burada ordusundan kaynaklanan bazı problemler yaşadı. Askerler olaylardan sorumlu tuttıkları Vezir Hâkim eş-Şehîd’i öldürdüler. Bazı kaynaklarda askerlerin vezirin kendilerine tes-

lim edilmesini talep ettikleri ve Nûh’un bu isteği yerine getirmek zorunda kaldığı rivayet edilir. Bu sırada Nişâbur’dan Merv’e yürüyen Ebû Ali hiçbir mukavemetle karşılaşmadan şehre hâkim oldu (Cemâziyelevvel 335 / Aralık 946); Nûh’un askerlerinin çoğu Ebû Ali’nin tarafına geçti. Nûh önce Buhara’ya, ardından Semerkant’a kaçtı. Ebû Ali, Cemâziyelâhîr 335’te (Ocak 947) başşehir Buhara’ya girdi ve Nûh’un amcası İbrâhîm’i Sâmânî tahtına oturttu. Ancak Buhara’da istikrarı sağlama konusunda ümitsizliğe düşen Ebû Ali b. Muhtâc, İbrâhîm’i tahttan indirip Nûh’un kardeşi Ebû Ca’fer Muhammed b. Nasr b. Ahmed’i emirliğe getirerek Semerkant’a yürüme bahanesiyle Buhara’dan ayrıldı. Bunun üzerine Nûh, Ramazan 335’te (Nisan 947) Buhara’ya dönüp tekrar Sâmânî tahtına oturdu. Kudret ve üstünlüğünü göstermek için rakip ve muhaliflerine sert cezalar uyguladı. Amcası İbrâhîm ile kardeşleri Ebû Ca’fer Muhammed ve Ebû Muhammed Ahmed’in gözlerine mil çekti. Togan el-Hâcib’i idam ettirdi. Bu sırada Çağaniyân’da isyan eden Ebû Ali ordusunu toplayarak Belh’e geldi. Cemâziyelevvel 336’da (Kasım-Aralık 947) yapılan savaşta yenilerek Çağaniyân’a çekilmek zorunda kaldı, Nûh, Ebû Ali’yi ertesi yıl yine mağlûp etti (Rebîulevvel 337 / Eylül 948). Şûmân’a çekilen Ebû Ali, ittifak yaptığı vali ve emirlerin gönderdikleri yardımcı kuvvetlerle Çağaniyân’ı her taraftan kuşatınca zor durumda kalan Nûh’un askerleri Ebû Ali ile anlaşma yapmaya mecbur oldu.

Bir taraftan Ebû Ali b. Muhtâc meselesini çözmeye, diğer taraftan Horasan’ı düzene sokmaya çalışan Nûh, Horasan’da Sâmânî hâkimiyetini sağladıktan sonra Şîî Büveyhîler’i İran’dan uzaklaştırmak için faaliyete başladı. Horasan sipehsâlârlığına tayin ettiği Mansûr b. Karategin’in bölgeye geldiği sıralarda Kuzeybatı İran’daki durum tamamıyla değişmiş ve Ebû Ali’nin isyanı sebebiyle Sâmânîler’in Rey ve Cibâl’i boşaltmalarının ardından Büveyhî Emîri Rûknüddeve yeniden bu bölgelere hâkim olmuş, Deylemli lider Hasan b. Fîrûzân’la birleşip Taberistan ve Cürcân’ı Ziyârî Emîri Veşmgîr’in elinden almış ve onu Sâmânîler’e sığınmaya mecbur bırakmıştı (Rebîulevvel 336 / Ekim 947). Rûknüddeve’nin, kardeşi Fars Büveyhî Emîri İmâdüddeve’nin ölümü üzerine Fars’a gitmesi, Kuzeybatı İran’a kapsamlı bir askerî hareket düzenlemek için uygun bir fırsattı. Nûh bu dönemde Taberistan’a tekrar hâkim oldu. Horasan sipehsâlârları Mansûr b.